

RNI MAHIMAR

36829-2010

ISSN- 2229-4929

Peer Reviewed

Akshar Wangmay

International Research Journal

UGC-CARE LISTED

Special Issue, Volume- III

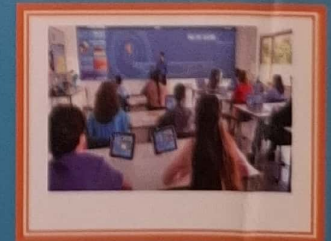
Challenges of Higher Education in India to Compete with
Global Level

July 2021

Chief Editor:
Dr. Nanasahab Suryawanshi

Executive Editor:
Dr. Purandhar Dhanapal Nare
Principal,
Night College of Arts and Commerce,
Ichalkaranji

Co-Editor:
Dr. Madhav. R. Mundkar

Address
'Pranav', Rukmenagar,
Thodga Road, Ahmadpur, Dist- Latur 413515 (MS)

30	Grade Analysis and Setting of Prime Wellbeing Services in Solapur District	Dr. A. G. Nimase	130-134
31	Functional Classification of Urban Centers in Solapur District, Apply by Nelsom's Model	Dr. S. D. Shinde, Dr. A. V. Pore	135-138
32	Importance of Forest in Ancient Period	Padma. J	139-142
33	A Jain Centre of Badami Region	Dr. M. N. Bennur	143-145
34	Physical Health Status of Elderly People In Urban setting: Case Study	Dr. Vinay K. U	146-147
35	Human Rights of Dalit Women In India	Dr. Dineshappa Singapur	148-149
36	Socio-economic study of weekly markets: An assessment of sellers in Sangli district of Maharashtra	Sachin R. Mali, Meena B. Potdar	150-154
37	व्यावसायिक समाजकार्याचे उद्देश आणि तत्वे	प्रा.डॉ. राहुल यशवंतराव निकम	155-158
38	इस्लामी तत्त्वज्ञान आणि सूफी संप्रदाय	प्रा. डॉ. एस. एस. मुल्का, प्रा. एफ. एल. पटेल	159-161
39	महाविद्यालयातील प्रशासकीय कर्मचाऱ्यांच्या रिक्त जागा व कर्मचाऱ्यांवरील ताणतणाव एक दृष्टीसेष	श्री सिकंदर पटेल	162-163
40	समाजभाषाविज्ञान: लघुसेत्रे वभाषाव्यवहार	प्रा. डॉ. राजीव वैजनाथराव यशवंते	164-166
41	पंजाबमधील दहशतवाद आणि इंदिरा गांधी	प्रा. कांबळे शिवाजी ईरवा	167-170
42	हिंदी दलित कविता में अभिव्यक्त आंबेडकरी विचार-दर्शन (नीले शब्दों की छाया में काव्य संग्रह के विशेष संदर्भ में)	डॉ. माधव राजप्पा मुंडकर	171-173
43	वैश्विक परिदृश्य में हिन्दी की स्थिति	डॉ. साईनाथ विठ्ठल चपले	174-176
44	भारतीय शास्त्रीय संगीतातील आडळणे	प्रा. डॉ. कंदकिश चडे	177-179
45	कनवाड गावातील 'सुनंदा पोन्दी फार्म': एक आर्थिक चिकित्सक अभ्यास	प्रा. डॉ. प्रभाकर तानाजी माने	180-182
46	श्रीरामपूर नगरपालिकेच्या सार्वजनिक सेवा सुविधाच्या उपलब्धतेच्या अभ्यास	डॉ. मरुती अर्जुन केळणे	183-186
47	कॉम्ब्रेड पी.बी.कडू पाटील यांचे शैक्षणिक विचार व कार्य	प्रा. डॉ. विघाटे गणेश शंकर,	187-190
48	आष्टीच्या गुणीचा जाँकण्ट रेखाटणाऱी कांदंबरी : रणयोगिनी ते विजया जळगीरदार	प्रा. डॉ. रजेंद्र गुलाबराव काफूसो	191-193
49	गंदी बात: नारीवाद की बदलती परिभाषा	श्री. संतोष शंकर साळुंबे, डॉ. दिलीपकुमार आबाणी कसबे	194-197
50	मातृभाषा मराठी आणि भारतीय शिक्षणव्यवस्था	डॉ. संदिप जोतिराम भुंयेकर	198-200
51	बारेला अनुसूचित जनजाति की महिलाओं के अधिकार	सोलंकी मोनिका	201-202
52	ऑनलाईन शिक्षणाविषयी विद्यापीठ अनुदान आयोगाचे धोरण	प्रा. डॉ. मोकाटे नाथा रामभाऊ	203-208
53	परशुराम शुक्ल के काव्य में बाल चेतना ('चिड़िया तीड़ बनाती' के विशेष संदर्भ में)	श्री. सिपारे अक्षित विठ्ठल	209-212
54	मैत्रीपुष्पा के उपन्यासों में नारी विमर्श (बेतवा बहुती रही, 'इदलमम' चाक, 'झूलानट' और 'बल्माकबूती' के संदर्भ में)	डॉ. मुकेश वसावा	213-216
55	भारतातील उच्च शिक्षणातील अडचणे आणि जागतिक स्पष्टी	डॉ. मारोती तुकाराम भट्टवाड	217-219
56	विदर्भाच्या शैक्षणिक वाटचालीत आलेली आव्हाने : एक ऐतिहासिक अध्ययन (ब्रिटिश कालखंडाच्या विशेष संदर्भात)	डॉ. कैलाश फुलमाळी	220-222

कॉम्रेड पी.बी.कडू पाटील यांचे शैक्षणिक विचार व कार्य

प्रा. डॉ. विद्याटे गणेश शंकर

इतिहास विभाग, राधाबाई काळे महिला महाविद्यालय, अहमदनगर ता.जि. अहमदनगर, ४१४००१.

e-mail: rkmm.history1989@gmail.com

प्रस्तावना :

शिक्षण हे राजकीय, सामाजिक व सांस्कृतिक क्रांतीचे माध्यम आहे. ती एक विकसनशील प्रक्रिया आहे. महात्मा फुले यांनी अविद्येचा नाश करण्यासाठी शिक्षणाला प्राधान्य दिले होते. त्यांचे हे स्वप्न साकार करण्यासाठी शैक्षणिक दृष्ट्या मागासलेल्या अहमदनगर जिल्ह्यात अनेक थोर व्यक्तींनी शिक्षणाचा प्रसार करण्याचा प्रयत्न केला. यामध्ये राहुरी तालुक्यातील कम्युनिस्ट पक्षाचे आमदार कॉम्रेड पी.बी.कडू पाटील यांचे योगदान व कार्य खूप मोठे आहे. पद्मभूषण डॉ. कर्मवीर भाऊराव पाटील यांच्या विचारांच्या मुशीमध्ये तयार झालेल्या कॉ. पी.बी.कडू यांनी आपले राजकीय, सामाजिक व आर्थिक वजन वापरून शिक्षणाच्या ज्ञानगंगोत्रीचा अहमदनगर जिल्हा व जिल्ह्याबाहेर मोठा प्रसार केला. पद व पैसा यांची तमा न बाळगता त्यांनी केलेले शैक्षणिक कार्य यामुळे अहमदनगर जिल्ह्यामध्ये सामाजिक, आर्थिक, राजकीय अशा सर्व घटकांमध्ये चांगली स्थित्यंतरे घडून आली.

महत्त्वाचे शब्द :

कॉम्रेड, प्रवरा एज्युकेशन सोसायटी, शिक्षण फंड, रयत शिक्षण संस्था.

शोधनिबंधाचा उद्देश :

१. पी.बी.कडू यांचे प्रवरा एज्युकेशन सोसायटी मधील योगदान अभ्यासणे
 २. रयत शिक्षण संस्थेच्या अहमदनगर जिल्ह्यातील शाखा विस्तारामागची भूमिका व कार्याचा मागोवा घेणे
 ३. रयत शिक्षण संस्थेचे उत्तर विभागाचे अध्यक्ष व संस्था उपाध्यक्ष म्हणून केलेल्या कार्याचा आढावा घेणे
- कॉम्रेड पी.बी.कडू पाटील यांचे प्रवरा एज्युकेशन सोसायटी मधील योगदान : महाराष्ट्रातील सहकारी तत्वावरील पहिल्या साखर कारखान्याची म्हणजे 'प्रवरा सहकारी साखर कारखान्याच्या उभारणीत व कारभारात कॉम्रेड पी.बी.कडू यांचे मोलाचे योगदान होते. अहमदनगर जिल्ह्यात इंग्रजी माध्यमाच्या शाळा नसल्याने दुशार मुलांची होणारी अडचण ओळखून इंग्रजी शाळा सुरु करण्यासाठी एका परिसंवादाचे ०८ जुलै १९६२ रोजी आयोजन केले. पुणे येथील मॉडर्न हायस्कूलचे मुख्याध्यापक श्री ताकटे परिसंवादाचे अध्यक्ष होते तर अण्णासाहेब शिंदे, संगमनेर कॉलेजचे प्राचार्य कौंडिन्य, कॉम्रेड कडू पाटील, एस.एम.कोटस्थाने इत्यादी विचारवंत सहभागी होते. परिसंवादात झालेल्या निर्णयानुसार १३ मार्च १९६४ रोजी 'प्रवरा एज्युकेशन सोसायटी' ही शैक्षणिक संस्था स्थापन करण्यात आली. विठ्ठलराव विखे संस्थेचे अध्यक्ष तर अण्णासाहेब शिंदे व कॉम्रेड कडू पाटील यांची विश्वस्त म्हणून नियुक्ती केली गेली. त्यांच्या सहकार्यातून ६ जुलै १९६४ रोजी 'प्रवरा पब्लिक स्कूल' ही इंग्रजी माध्यमाची शाळा सुरु करण्यात आली. ग्रामीण भागातील मुलींच्या बौद्धिक, नैतिक व शारीरिक शिक्षणाकडे लक्ष देऊन त्यांच्या सर्वांगीण विकासासाठी कॉम्रेड पी. बी. कडू यांच्या पुढाकारातून १६ जून १९६९ मध्ये 'प्रवरा कन्या विद्या मंदिर' या संस्थेची स्थापना केली गेली. तसेच कमी खर्चात ग्रामीण भागातील शेतकरी व कामगारांच्या मुलांना उच्च शिक्षण मिळावे यासाठी १५ जून १९७१ रोजी 'प्रवरा आर्ट्स, कॉमर्स अँड सायन्स कॉलेज' सुरु करण्यात आले. पुढे प्रवरा एज्युकेशन सोसायटी मधील बेहिशोबी पैसा गोळा करण्याच्या प्रकरणावरून कॉम्रेड कडू पाटील यांची विश्वस्त पदावरून हकालपट्टी केली गेली. पण मदांध सत्तेपुढे मान न तुकाविता प्रवरा एज्युकेशन सोसायटी मधील विद्यार्थी व पालकांची होणारी पिळवणूक या प्रश्नांना वाचा फोडण्याचे काम कॉम्रेड कडू पाटील यांनी सातत्याने केलेले दिसते.
- कॉम्रेड पी.बी.कडू पाटील यांचे रयत शिक्षण संस्थेच्या प्रारंभिक कार्यास प्रारंभ : महाराष्ट्राचा भूमिपुत्र शिक्षणापासून वंचित राहता कामा नये यासाठी कर्मवीर भाऊराव पाटील यांनी ४ ऑक्टोबर १९१९ रोजी सातारा जिल्ह्यातील काले येथे रयत शिक्षण संस्थेची स्थापना केली. शिक्षण ही मूठभर उच्चवर्णियांची मिरासदारी राहता कामा नये, समाजातील गोरगरीब मुलामुलींना शिक्षण मिळाले पाहिजे, त्यांच्या रोजगाराचा प्रश्न सुटला पाहिजे या धारणेतून आशिया खंडातील ही सर्वात मोठी शिक्षण संस्था उभी राहिली. कॉम्रेड कडू पाटील यांचा पाहिजे या धारणेतून आशिया खंडातील ही सर्वात मोठी शिक्षण संस्था उभी राहिली. कॉम्रेड कडू पाटील यांचा रयत शिक्षण संस्थेशी निकटचा संबंध होता. कर्मवीर भाऊराव पाटील श्रीरामपूर येथे शंकरराव धुमाळ यांच्याकडे सतत येत असत. धुमाळ यांच्या शेजारी अण्णासाहेब शिंदे यांच्याकडे कर्मवीर भाऊराव पाटील

मुक्तामी बांबत असत. कॉम्प्रेड कडू पाटील प्रवरा कारखान्याच्या कामानिमित्त अण्णासाहेब शिंदे यांच्याकडे गेले असता तेथे कर्मवीर भाऊराव पाटील यांच्याशी कॉम्प्रेड कडू पाटील यांचा शंकरराव धुमाळ यांनी परिचय करून दिला. कर्मवीर अण्णा यांनी सात्रळला शाळा आहे का? अशी विचारणा केली. मात्र तेथे शाळा नसल्याने कर्मवीर अण्णांनी कॉम्प्रेड कडू यांच्या मदतीने सात्रळला हायस्कूल सुरु केले. इमारतीची अडचण निर्माण झाली असता मारुतीच्या मंदिरात कॉम्प्रेड कडू पाटील यांच्या पुढाकारातून रयत शिक्षण संस्थेची पहिली शाळा सुरु झाली.^५ पुढे प्रवरा परिसरात रयत शिक्षण संस्थेच्या अनेक शाळा काढण्याच्या कार्यात कर्मवीर अण्णांना कॉम्प्रेड कडू पाटील यांनी मोलाचे सहकार्य केले. सात्रळच्या ना.स. कडू पाटील विद्यालय व कोंडाबाई नानासाहेब कडू पाटील कन्या शाळेला संस्था पातळीवरील 'कर्मवीर पारितोषिक' हा सर्वोच्च पुरस्कार सन २००९-२०१० मध्ये देण्यात आला. शैक्षणिक उत्तम दर्जासह विद्यालयाची गुणवत्ता आणि उपक्रमशीलता या निकषास पात्र ठरणाऱ्या विद्यालयांना मिळणारा हा पुरस्कार प्राप्त करून सात्रळ शाळेने व कॉम्प्रेड कडू पाटील यांनी कर्मवीर अण्णांचा आपल्यावरील विश्वास सार्थ ठरविला.^६

कॉम्प्रेड पी.बी. कडू पाटील यांच्या प्रयत्नातून रयत शिक्षण संस्थेच्या आश्री, कोल्हार भगवती, निर्मळ पिंप्री, राहता या ठिकाणी हायस्कूल सुरु करण्यात आले. ज्या शाळांना प्रवरा साखर कारखान्याच्या माध्यमातून आर्थिक मदत मिळवून देण्याच्या कामात पुढाकार घेतला. कॉम्प्रेड पी.बी.कडू यांच्या पुढाकारातून स्थापन झालेल्या लोणी येथील हायस्कूल व प्रवरा नगर येथील गांधी विद्यालयास सलग दोन वर्षे 'कर्मवीर पारितोषिक' हा सर्वोच्च पुरस्कार देऊन गौरविण्यात आले.^७ आर्थिक स्थैर्यामुळे रयत शिक्षण संस्थेच्या कामाला गती प्राप्त होऊन रयतेच्या शाळा अहमदनगर जिल्ह्यातील बऱ्याच तालुक्यामध्ये निघू लागल्या.^८ कर्मवीर भाऊराव पाटील यांना रयत शिक्षण संस्थेच्या प्रवरा परिसरामध्ये शाखा निघाव्यात यासाठी अण्णासाहेब शिंदे, धनंजयराव गाडगीळ, विठ्ठलराव विखे, शंकरराव धुमाळ, कॉम्प्रेड कडू पाटील यांची मोलाची साथ लाभली. प्रवरानगर येथे रयत शिक्षण संस्थेचे हायस्कूल निघाले तेव्हा आर्थिक मदत म्हणून ऊसाच्या टनामागे चार आणे शिक्षण फंड रयत शिक्षण संस्थेला देण्याचा ठराव प्रवरा कारखान्याने मंजूर केला. विठ्ठलराव विखे ह्यात होते तो पर्यंत रयत शिक्षण संस्थेला चांगली साथ मिळाली. मात्र पुढे बाळासाहेब विखे यांच्या काळात त्यांनी रयत शिक्षण संस्थेच्या शाखा विस्तारत अडथळे निर्माण करण्याचा प्रयत्न केला. मात्र पी.बी.कडू यांनी प्रवरा परिसरातील रयत शिक्षण संस्थेच्या शाखा विस्तारात कोणताही अडथळा येऊ न देता त्या शाखा निर्घोक करण्याचा प्रयत्न केला.^९

- कॉम्प्रेड पी.बी.कडू यांचे रयत शिक्षण संस्थेचे उत्तर विभागाचे अध्यक्ष व संस्था उपाध्यक्ष म्हणून कार्य : रयत शिक्षण संस्थेच्या शाखा विस्तारत मदत करणाऱ्या दानशूर व्यक्तींमध्ये कॉम्प्रेड पी.बी.कडू यांचे नाव आघाडीवर राहिले. प्रारंभी संस्थेच्या आर्थिक मदतीसाठी कॉम्प्रेड पी.बी.कडू हे अहमदनगर जिल्ह्यातील गावागावात कॉम्प्रेड शाहीर अमर शेख यांच्या कलापथकाचे कार्यक्रम आयोजित करत असत. त्यातून मिळणारे उत्पन्न त्यांनी रयत शिक्षण संस्थेला दिले. केवळ स्वतःच्या सात्रळ गावात शाखा काढून समाधान न मानता संस्थेच्या विकासासाठी ते प्रयत्नशील राहिले. रयतेचे कार्य म्हणजे बडेजाव किंवा सत्ता वापराचे साधन नव्हे तर आर्थिक व शारीरिक झळ सोसण्याचे महत्तम कार्य आहे हे ओळखून त्यांनी स्वकष्टाची लाखो रुपयांची मालमत्ता संस्थेला देऊ केली. मात्र असे करत असतांना त्यांनी कुटुंबातील सदस्यांचे पैसे घेण्याचे प्रकषाने टाळले. देणगीची रक्कम उभी करण्यासाठी नगर येथील प्लॉट, राहुरी येथील घर, दिग्रस येथील जमीन विकली आणि त्यातून आलेला पैसा रयतला दिला. स्वकष्टाची मालमत्ता विकून ती शैक्षणिक चळवळीसाठी देणगी म्हणून देणे हा कम्युनिस्ट पक्षाने दिलेला संस्कार त्यांनी आयुष्यभर जपला.^{११}

रयत शिक्षण संस्थेच्या विस्ताराची व विकासाची त्यांची धडपड पाहून कॉम्प्रेड कडू पाटील यांची संस्थेच्या उत्तर विभागीय सल्लागार समितीच्या अध्यक्षपदी नेमणूक करण्यात आली. उत्तर विभागात अहमदनगर, नाशिक, बीड आणि धुळे या जिल्ह्यांचा समावेश आहे. अध्यक्षपद सांभाळतांना विभागातील वेगवेगळ्या शाखांच्या नित्याच्या आणि नैमित्तिक अडचणी कॉम्प्रेड कडू पाटील यांनी जबाबदारीने सोडविल्या. देणग्या गोळा करण्याचे काम चालूच होते. विठ्ठलराव विखे पाटील यांच्या नंतर प्रवरा परिसरातील रयतेच्या शाखा देणग्यांच्या अभावी आर्थिक अडचणीत येऊ लागल्या होत्या. कॉम्प्रेड कडू यांनी या शाखा दत्तक घेतल्या. त्यांना आर्थिक व सामाजिक पाठबळ मिळवून दिले. परंतु उत्तर विभागाच्या सल्लागार समितीचे अध्यक्ष झाल्यानंतर अहमदनगर बरोबर बीड, धुळे व नाशिक येथील शाखांची जबाबदारी पहावी लागली. कॉम्प्रेड कडू पाटील यांची रयत निष्ठा व कामाचा आवाका पाहून त्यांची रयत शिक्षण संस्थेच्या उपाध्यक्षपदी नियुक्ती करण्यात आली.^{१२} एकाच वेळी उत्तर विभागीय सल्लागार समितीच्या अध्यक्षपदी व संस्थेच्या उपाध्यक्षपदी निवड झालेली कॉम्प्रेड पी.बी.कडू पाटील हे रयत परिवारातील एकमेव व्यक्ती आहेत. संस्थेच्या उपाध्यक्षपदी असतांना शाखा विस्ताराबरोबर

विद्यार्थ्यांचा शैक्षणिक विकास व गुणवत्ताधारक विद्यार्थ्यांसाठी पारितोषिक सुरु केले. सतत १२ वर्षे उत्तर विभागीय सल्लागार समितीच्या अध्यक्षपदी कॉम्रेड पी.बी.कडू विराजमान होते.^{१३} मात्र पदावर असतांना पदाचा डामडोल व अधिकार यांचा त्यांनी कधीही गैरवापर केला नाही.

रयत शिक्षण संस्थेच्या मॅनेजिंग कौन्सिलचे चेअरमन माजी खासदार शंकरराव काळे यांची अमेरिकेत अजारावर शस्त्रक्रिया होऊन ते परत माघारी आले. संस्थेच्या कामकाजात काळे साहेब भाग घेऊ इच्छित नव्हते. म्हणून त्यांनी मॅनेजिंग कौन्सिल सदस्य पदाचा राजीनामा देऊन कॉम्रेड पी.बी.कडू पाटील यांची त्या जागेवर निवड करावी अशी संस्थेकडे भावना व्यक्त केली. मात्र कॉम्रेड कडू पाटील रयत शिक्षण संस्थेच्या उपाध्यक्षपदी असल्याने मॅनेजिंग कौन्सिलचे सदस्य होण्यास त्यांनी नकार दिला. या जागेवर एखाद्या तरुण रयत बद्दल तळमळ असलेल्या कार्यकर्त्याची निवड करावी असे सुचविले. मात्र शंकरराव काळे हे कॉम्रेड कडू पाटील यांच्या नावावर अडून बसले. त्यामुळे कॉम्रेड कडू पाटील यांची रयतच्या मॅनेजिंग कौन्सिलवर सदस्य म्हणून बिनविरोध निवड झाली. अनेक तरुण कार्यकर्त्यांना डावलून आपण या जागेवर बसलो आहोत ही बाब मात्र त्यांना सतत खटकत राहिली. पद, खुर्ची, मानसन्मान असो वा नसो रयत शिक्षण संस्थेसाठी आजन्म घेतलेले सेवेचे व्रत कॉम्रेड पी.बी.कडू यांनी सुरूच ठेवले.^{१४} कर्मवीर भाऊराव पाटील यांच्या नंतर ही त्यांनी रयतवरील आपली निष्ठा ढळू दिली नाही.

कॉम्रेड पी.बी.कडू यांचे शैक्षणिक कार्य शाळा काढणे, चालविणे इथपर्यंतच मर्यादित राहिले नाही. त्यांनी आपल्या अनेक आतस्वकीयांना शिक्षणासाठी आपल्याकडे ठेवले. न्यायमूर्ती बी.जी.कोळसे पाटील यांच्यासारख्या गरीब घरातील विद्यार्थ्यांना शिक्षणासाठी शैक्षणिक फीच्या रूपाने मदत केली. गुहा गावचे बाळासाहेब कोळसे यांना उच्चशिक्षणासाठी मदत केली. कम्युनिस्ट चळवळीतील कार्यकर्त्यांच्या अपघाती मृत्युनंतर त्यांच्या मुलांचा संपूर्ण शैक्षणिक खर्च कॉम्रेड कडू पाटील उचलत असत. तसेच त्यांना नोकरी मिळवून देण्यासाठी तत्पर राहत असत. आपल्या तीनही मुलांना त्यांनी उच्च शिक्षण दिले. मात्र मुलींना उच्च शिक्षण देण्याची त्यांची इच्छा पूर्ण झाली नाही. मात्र त्यांची धाकटी कन्या मीना हिने लग्नानंतर कायद्याचा अभ्यास करून कायद्याची पदवी प्राप्त केली. व श्रीरामपूर येथे जिल्हा न्यायालयात यशस्वी वकील म्हणून कार्यरत आहे अशी माहिती कॉम्रेड पी.बी.कडू पाटील यांनी मुलाखतीमध्ये सांगितली.^{१५}

अशाप्रकारे कॉम्रेड पी.बी.कडू पाटील यांनी शिक्षण क्षेत्रामध्ये वाखाणण्याजोगी कामगिरी केली. प्रवरा एज्युकेशन सोसायटी संस्थेचे संस्थापक विश्वस्त या माध्यमातून प्रवरा परिसरातील गरीब शेतकरी, कामगार, शेतमजुरांच्या मुलांना उच्च शिक्षण, वैद्यकीय शिक्षणाची संधी प्राप्त करून दिली. रयत शिक्षण संस्थेच्या शाळा काढण्यात, त्यांना आर्थिक मदत मिळवून देण्यात त्यांनी कर्मवीर भाऊराव पाटील यांना सर्वप्रकारे मदत दिली. कर्मवीर भाऊराव पाटील यांच्या नंतर ही रयतवरील आपली निष्ठा कॉम्रेड कडू पाटील यांनी ढळू दिली नाही. तो गुरगुरल्याशिवाय राहणार नाही," हे विचार डोळ्यासमोर ठेवून कॉम्रेड पी.बी.कडू पाटील यांनी आपल्या राजकीय, सामाजिक कार्याबरोबरच शैक्षणिक कार्यातही झोकून देऊन काम केले. तळागाळातील उपेक्षित घटक शिक्षित कसा होईल याकडे त्यांनी लक्ष दिले. प्रवरा एज्युकेशन सोसायटी संस्थेचे ते संस्थापक विश्वस्त होते. शहरातील मुलांना इंग्रजी शाळेमध्ये शिकता येते. पण खेड्यातील, ग्रामीण भागातील मुलांना हे शिक्षण मिळत नाही म्हणून त्यांनाही इंग्रजी भाषेतून शिक्षण मिळावे यासाठी प्रवरा पब्लिक स्कूलची स्थापना केली. वैद्यकीय शिक्षणाची सोय केली. बाळासाहेब विखेंसारख्या संस्थांनी सरंजामी मानसिकता असलेल्या खासदाराशी संघर्ष करून प्रवरा एज्युकेशन सोसायटी मधील भ्रष्टाचार बाहेर काढला. आपल्या सात्रळ गावात कर्मवीर भाऊराव पाटील यांच्या उपस्थितीत रयत शिक्षण संस्थेची शाळा सुरु करून अहमदनगर जिल्ह्यात रयत शिक्षण संस्थेच्या शाळांना वटवृक्ष आणखीनच मोठा केला. बाळासाहेब विखे यांनी प्रवरा परिसरातील रयत शिक्षण संस्थेच्या शाळांना मिळणारी प्रवरा कारखान्याच्या माध्यमातून मिळणारी मदत बंद करून संस्थेच्या शाळांना अडचणीत आणण्याचा प्रयत्न केला. कॉम्रेड कडू यांनी संस्थेच्या उत्तर विभागीय सल्लागार समितीच्या अध्यक्ष या नात्याने या सर्व शाखांना दत्तक घेऊन प्रसंगी आपली मालमत्ता विकून या शाखा अडचणीतून बाहेर काढल्या. देणगा गोळा करून संस्थेला भरीव आर्थिक मदत देऊ केली. संस्थेच्या उत्तर विभागीय सल्लागार समितीच्या अध्यक्षपद, संस्थेचे उपाध्यक्षपद, मॅनेजिंग कौन्सिलचे सदस्य या पदावर कार्यरत असतांना संस्थेच्या शाखा अहमदनगर, नाशिक, बीड, धुळे जिल्ह्यात वाढविण्याचा अविरत प्रयत्न केला. कम्युनिस्ट विचारांच्या संस्काराचा ठसा सदैव मनामध्ये बाळगणाऱ्या कॉम्रेड पी.बी.कडू यांचे शैक्षणिक विचार व कार्य आजच्या व्यावहारिक समाजात वावरणाऱ्या तरुणाईला दिपस्तंभासारखे मार्गदर्शक ठरेल असे आहे.